

EMERYTURY I RENTY W PRAKTYCE

Ewa Dziubińska-Lechnio, Eliza Skowrońska

PORADNIKI KADROWE

EMERYTURY I RENTY W PRAKTYCE

Ewa Dziubińska-Lechnio, Eliza Skowrońska

PORADNIKI KADROWE

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

Stan prawny na 1 maja 2019 r.

Wydawca
Magdalena Stojek-Siwińska

Redaktor prowadzący
Adam Choiński

Opracowanie redakcyjne
„Littera” Beata Wawrzyńczak-Jędryka

Projekt okładek serii
Wojtek Kwiecień-Janikowski, Przemek Dębowski

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

The logo for 'prawolubni' features the word in a lowercase, serif font. A small heart symbol is positioned above the letter 'i'. Below the text, there are three horizontal wavy lines.

SZANUJMY PRAWO I WŁASNOŚĆ
Więcej na www.legalnakultura.pl
POLSKA IZBA KSIĄŻKI

© Copyright by
Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2019

ISBN 978-83-8160-723-0

Dział Praw Autorskich
01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33
tel. 22 535 82 19
e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl
www.wolterskluwer.pl
księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	17
Rozdział I	
Prawo do emerytur ustalanych na dotychczasowych zasadach	19
1. Prawo do emerytury dla ubezpieczonych urodzonych przed dniem 1 stycznia 1949 r.	20
A. Emerytura powszechna	20
B. Emerytura przy skróconym stażu emerytalnym	21
C. Emerytura z urzędu	26
2. Prawo do emerytury przewidzianej w art. 88 ustawy – Karta Nauczyciela dla ubezpieczonych urodzonych po dniu 31 grudnia 1948 r. a przed dniem 1 stycznia 1969 r.	27
Rozdział II	
Renty	37
1. Renta z tytułu niezdolności do pracy	37
A. Zasady ogólne	37
B. Niezdolność do pracy	37
C. Wymagany staż	44
D. Powstanie niezdolności do pracy w określonych okresach	52
E. Nieposiadanie prawa do emerytury z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych	57
F. Powstanie i ustanie prawa do renty	58
a. Powstanie prawa do renty	58
b. Ustanie prawa do renty	59
Prawo do renty okresowej	59
Nabycie prawa do emerytury	59
G. Renta szkoleniowa	61
H. Przywrócenie prawa do renty	62
2. Renta rodzinna	69
A. Przesłanki nabycia prawa do renty rodzinnej	69
Uprawnienia osoby zmarłej	69
B. Warunki wymagane od członków rodziny zmarłego	73

a. Warunki wymagane od dzieci	73
Prawo dzieci do renty rodzinnej ze względu na wiek	74
Prawo dzieci do renty rodzinnej bez względu na wiek	79
Prawo do renty rodzinnej wnuków, rodzeństwa i innych dzieci	81
b. Warunki wymagane od wdowy (wdowca)	85
Ogólne warunki	86
Przesłanka wspólności małżeńskiej	89
Uprawnienia do renty rodzinnej małżonki rozwiedzionej	91
c. Warunki wymagane do przyznania renty rodzinnej dla rodziców	95
C. Przywrócenie prawa do renty rodzinnej uzależnionej od niezdolności do pracy	96
D. Wyłączenie z kręgu uprawnionych	97

Rozdział III

Obliczanie wysokości emerytur ustalanych na dotychczasowych zasadach oraz rent	100
1. Okresy składkowe i nieskładkowe – istotny element ustalania prawa do emerytury przyznawanej na dotychczasowych zasadach i renty z tytułu niezdolności do pracy oraz wysokości tych świadczeń	100
A. Informacja ogólna	100
a. Okresy składkowe	104
b. Okresy nieskładkowe	117
c. Okresy prowadzenia gospodarstwa rolnego lub pracy w tym gospodarstwie	126
d. Okres pobierania renty z tytułu niezdolności do pracy z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych	133
e. Okres pobierania policyjnej emerytury lub policyjnej renty inwalidzkiej	136
2. Wysokość emerytury ustalonej na dotychczasowych zasadach, renty z tytułu niezdolności do pracy i renty rodzinnej	139
A. Sposób obliczania emerytury ustalonej na dotychczasowych zasadach i renty z tytułu niezdolności do pracy	139
B. Czynniki wpływające na wysokość emerytury ustalonej na dotychczasowych zasadach i renty z tytułu niezdolności do pracy	140
a. Kwota bazowa	141
b. Staż pracy	142
c. Podstawa wymiaru emerytury i renty	144
Okres, z jakiego ustala się zarobki przyjmowane do obliczenia podstawy wymiaru	145
Ustalanie podstawy wymiaru renty z tytułu niezdolności do pracy – szczególne zasady	149
Zasady uwzględniania przychodów przyjmowanych do podstawy wymiaru	149

Wynagrodzenie minimalne	150
Zasady ustalania podstawy wymiaru emerytury i renty dla osób zatrudnionych za granicą	158
Wynagrodzenie zastępcze	158
Podstawa wymiaru ustalana począwszy od 1991 r.	162
Podstawa wymiaru ustalana dla osób zatrudnionych w UE oraz w państwach „umownych”	162
Mechanizm ustalania podstawy wymiaru	166
C. Obliczanie wysokości emerytury ustalonej na dotychczasowych zasadach i renty z tytułu niezdolności do pracy przyznawanych po raz pierwszy	167
D. Obliczanie wysokości emerytury i renty przyznanych z uwzględnieniem pracy w gospodarstwie rolnym	169
a. Wysokość emerytury	169
b. Część składkowa i zwiększenie rolne	170
c. Wysokość renty z tytułu niezdolności do pracy	173
E. Obliczanie wysokości emerytury i renty oraz podstawy ich wymiaru w przypadku posiadania uprawnień do innego świadczenia	174
a. Ustalanie emerytury dla osoby uprawnionej do renty z tytułu niezdolności do pracy	174
b. Podstawa wymiaru emerytury po rencie ustalana na nowo i wysokość emerytury	175
Podstawa wymiaru renty jako podstawa wymiaru emerytury i wysokość świadczenia	177
c. Renta po rencie lub świadczeniu przedemerytalnym	181
Podstawa wymiaru	181
Wysokość renty	181
d. Emerytura po świadczeniu przedemerytalnym	181
Ustalanie podstawy wymiaru	181
Wysokość emerytury	183
e. Podstawa wymiaru i wysokość emerytury dla osoby, która pobierała zasilek przedemerytalny	183
f. Emerytura po emeryturze	184
Ustalenie podstawy wymiaru	184
Wysokość emerytury	185
g. Ustalanie wysokości emerytury przyznawanej z urzędu	188
Ustalanie wysokości emerytury w myśl zasad przewidzianych dla nowych emerytur dla ubezpieczonych urodzonych przed 1 stycznia 1949 r.	191
F. Wysokość renty rodzinnej	195
G. Granice wysokości emerytury i renty	197
a. Gwarancja świadczenia najniższego	197
b. Górna granica wysokości emerytury i renty	199
H. Dodatki i świadczenia przysługujące do emerytury i renty	199

I. Waloryzacja świadczeń emerytalno-rentowych	201
3. Ponowne ustalenie emerytury ustalanej na dotychczasowych zasadach oraz renty z tytułu niezdolności do pracy od przeliczonej podstawy wymiaru	202
A. Ponowne obliczenie wysokości emerytury lub renty od podstawy wymiaru przeliczonej w myśl art. 110 u.e.r.	203
B. Ponowne obliczenie wysokości emerytury lub renty od podstawy wymiaru przeliczonej w myśl art. 110a u.e.r.	207
C. Ponowne obliczenie wysokości emerytury lub renty od podstawy wymiaru przeliczonej w myśl art. 111 u.e.r.	210
D. Ponowne obliczenie wysokości emerytury lub renty od podstawy wymiaru przeliczonej z uwzględnieniem wynagrodzeń minimalnych	214
E. Ponowne ustalenie emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy poprzez doliczenie okresów składkowych lub nieskładkowych	216
4. Zawieszanie prawa do świadczeń lub zmniejszanie ich wysokości w związku z osiągnięciem przychodów	218
A. Przychód wpływający na zawieszenie świadczeń lub zmniejszenie ich wysokości	218
a. Zasady ogólne	218
b. Przychód uzyskany po osiągnięciu przez emeryta powszechnego wieku emerytalnego	224
c. Przychód uzyskany z tytułu działalności wykonywanej przed ustaleniem prawa do emerytury lub renty lub po ustaniu prawa do świadczeń	225
d. Przychód uzyskany w okresie, gdy na wniosek świadczeniobiorcy emerytura lub renta podlegała zawieszeniu	226
B. Przychód uzyskany w okresie, gdy prawo do emerytury było zawieszone z uwagi na kontynuowanie zatrudnienia	226
C. Skutki osiągnięcia przychodu	230
D. Obowiązki płatników składek i świadczeniobiorców	231
E. Zawieszanie lub zmniejszanie świadczeń w ciągu roku kalendarzowego ...	237
F. Rozliczanie emerytur i rent po zakończeniu roku kalendarzowego	241
a. Rozliczenie roczne	242
b. Dobrowolna wpłata a FUS	250
c. Rozliczenie miesięczne	251
G. Zasady zawieszania i zmniejszania wysokości rent rodzinnych, do których uprawnionych jest kilka osób	255
H. Rozliczenie świadczeń zbiegowych	257
I. Rozliczenie przychodów uzyskanych przez emerytów kontynuujących zatrudnienie w ramach tego samego stosunku pracy	259
J. Rozliczanie przychodów uzyskanych za granicą	260
a. Przychód osiągany w UE/EFTA	260
b. Przychód osiągany w innym państwie	261

Rozdział IV

Przyznawanie i wypłata emerytur i rent	262
1. Powstanie i ustanie prawa do emerytury i renty	262
Ustanie prawa do emerytury lub renty	265
2. Wypłata świadczeń	267
3. Decyzje organów rentowych	276
A. Termin wydania decyzji i wypłaty świadczenia	278
B. Odsetki za nieterminową wypłatę świadczenia	284
4. Nienależnie pobrane świadczenia	293
A. Pojęcie nienależnie pobranego świadczenia	294
B. Świadczenie nienależnie pobrane przez świadczeniobiorcę	295
C. Nienależnie pobrane świadczenie przez osobę inną niż świadczeniobiorca	296
Zwrot nienależnie pobranych świadczeń przez instytucje	297
D. Okres, za jaki można żądać zwrotu nienależnie pobranych świadczeń	302
E. Ulga w spłacie należności	303
5. Niezrealizowane świadczenia	306
A. Uprawnieni do niezrealizowanych świadczeń	309
B. Przedawnienie roszczeń	312
C. Postępowanie	312
6. Postępowanie odwoławcze	314

Rozdział V

Postępowanie w sprawach o emeryturę i rentę	317
1. Wniosek o emeryturę lub rentę	318
A. Właściwość organów rentowych	319
B. Osoby uprawnione do składania wniosku	319
C. Istotne elementy wniosku	322
D. Data zgłoszenia wniosku w sprawie świadczenia	325
2. Dokumenty do wniosku o emeryturę lub rentę	329
3. Środki dowodowe	335
A. Informacje ogólne	335
B. Wymóg przedłożenia dodatkowych dowodów	336
C. Postępowanie w razie braku niezbędnych dowodów	336
D. Środki dowodowe potwierdzające okresy składkowe	338
E. Środki dowodowe potwierdzające okresy nieskładkowe	348
F. Dokumentowanie okresów pracy w szczególnych warunkach lub w/o szczególnym charakterze	351
G. Dokumentowanie okresów prowadzenia gospodarstwa rolnego i pracy w tym gospodarstwie	353
H. Dokumentowanie okresów pobierania renty	353
4. Środki dowodowe potwierdzające wysokość zarobków	354

A. Zasady wystawiania zaświadczenia o zatrudnieniu i wynagrodzeniu (ERP-7)	354
a. Składniki wynagrodzenia przyjmowane do ustalenia podstawy wymiaru emerytur i rent	355
Rekompensata	358
Honoraria	360
Roczna kwota podstawy wymiaru składki	361
b. Szczególne zasady uwzględniania w podstawie wymiaru niektórych składników wynagrodzenia	369
Ekwiwalent za niewykorzystany urlop	369
Wyплаты z zysku, nagrody z zakładowego funduszu nagród – „trzynastka”	370
Nagrody jubileuszowe	370
Równowartość dodatku dewizowego	371
Dodatek czarterowy	372
Świadczenia w naturze	372
Składniki wynagrodzenia pobierane w odstępach czasu dłuższych niż miesiąc	373
B. Zaświadczenie o pracy i dochodach ubezpieczonego spółdzielcy	377
C. Legitymacja ubezpieczeniowa	380
D. Dokumentacja z archiwum lub innych jednostek przechowalniczych	381
E. Poświadczenie przez notariusza	383
F. Zaświadczenia wystawiane przez urzędy pracy	384
G. Postępowanie wewnętrzne w ramach Zakładu Ubezpieczeń Społecznych	384
a. E-akta	386
b. Decyzja organu rentowego	389
c. Możliwość ubiegania się o inne świadczenie	390
d. Forma prowadzenia akt sprawy i ich przechowywania oraz okres przechowywania akt sprawy prowadzonych w formie elektronicznej ...	391
5. Wznowienie postępowania	393
A. Przesłanki wznowienia postępowania	393
B. Termin na uchylene/zmianę decyzji	400
C. Zasada proporcjonalności	401
D. Tryb postępowania	403

Rozdział VI

Emerytura na nowych zasadach	405
1. Emerytura dla ubezpieczonych urodzonych po 31 grudnia 1948 r.	406
A. Prawo do emerytury w powszechnym wieku emerytalnym	406
B. Prawo do wcześniejszej emerytury	409
C. Emerytura po emeryturze wcześniejszej/emeryturze częściowej	423
D. Emerytura przyznawana z urzędu	424
2. Wysokość nowej emerytury	426

A. Wysokość emerytury obliczanej w myśl art. 26 u.e.r.	426
Podstawa obliczenia emerytury	427
B. Wysokość emerytury powszechnej po emeryturze częściowej	428
C. Wysokość emerytury powszechnej po emeryturze wcześniejszej	429
D. Elementy podstawy obliczenia	433
a. Składki zewidencjonowane na koncie ubezpieczonego	433
Waloryzacja składek	434
b. Kapitał początkowy	438
E. Waloryzacja kapitału początkowego	455
Rekompensata	456
F. Średnie dalsze trwanie życia	458
G. Zwiększenie rolne	464
H. Emerytura według „mieszanego sposobu”	465
I. Wysokość emerytury przyznanej z urzędu	468
J. Emerytura najniższa	470
K. Ponowne obliczenie wysokości nowej emerytury	473
L. Emerytura w docelowej wysokości	477
M. Wypłata gwarantowana	480
3. Pracownicze plany kapitałowe (PPK)	483
A. Założenia PPK	483
B. Wypłata środków uczestnikowi PPK	487
a. Podział środków w przypadku rozvodu lub unieważnienia małżeństwa	489
b. Podział środków w przypadku śmierci uczestnika PPK	489

Rozdział VII

Okresowa emerytura kapitałowa	491
1. Powstanie i ustanie prawa	491
2. Wysokość okresowej emerytury kapitałowej	494
A. Obliczenie emerytury po raz pierwszy	494
B. Podwyższenie do emerytury najniższej	496
C. Ponowne ustalenie wysokości okresowej emerytury kapitałowej	498
3. Postępowanie o okresową emeryturę kapitałową	500
4. Wypłata okresowej emerytury kapitałowej	502
5. Pojęcie członka OFE	506

Rozdział VIII

Emerytury pomostowe	507
1. Warunki wymagane do nabycia prawa do emerytury pomostowej	507
A. Warunek ukończenia wymaganego wieku	508
B. Warunek wykonywania pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze	508
C. Warunek posiadania ogólnego stażu ubezpieczeniowego	521

D. Warunek rozwiązania stosunku pracy	523
2. Szczególne przypadki ustalania uprawnień do emerytury pomostowej	523
A. Emerytura pomostowa dla personelu pokładowego wykonującego prace w powietrzu na statkach powietrznych	524
B. Emerytura pomostowa dla pracowników wykonujących prace w morskich portach handlowych oraz przedsiębiorstwach pomocniczych działających na rzecz tych portów	526
C. Emerytura pomostowa dla pracowników wykonujących prace w hutnictwie	527
D. Emerytura pomostowa dla maszynisty pojazdów trakcyjnych	529
E. Emerytura pomostowa dla pracowników wykonujących prace górnicze ...	533
F. Emerytura pomostowa dla nurków, kesoniarzy, rybaków morskich i pracowników pracujących przy azbeście	535
G. Emerytura pomostowa dla ratowników górskich	537
H. Emerytura pomostowa dla funkcjonariuszy służb mundurowych	537
I. Emerytura pomostowa dla pracowników, którzy nie wykonywali po dniu 31 grudnia 2008 r. pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze	538
3. Wysokość emerytury pomostowej	541
4. Powstanie prawa do emerytury pomostowej	544
5. Postępowanie w sprawie emerytury pomostowej i zasady jej wypłaty	545
6. Ustanie prawa do emerytury pomostowej	548
7. Zawieszenie prawa do emerytury pomostowej lub zmniejszenie jej wysokości w związku z osiągnięciem przychodu	549

Rozdział IX

Świadczenia z ubezpieczenia wypadkowego	551
1. Zakres podmiotowy ustawy wypadkowej	551
2. Zakres przedmiotowy ustawy wypadkowej	553
3. Rodzaje wypadków	554
A. Wypadki przy pracy	554
B. Wypadki zrównane z wypadkami przy pracy	556
C. Wypadki przy pracy ubezpieczonych innych niż pracownicy	557
D. Klasyfikacja wypadków przy pracy	559
4. Elementy definicji wypadków	559
A. Nagłość zdarzenia	560
B. Przyczyna zewnętrzna	561
C. Skutek wypadku przy pracy (uraz lub śmierć)	564
D. Związek wypadku z pracą	566
5. Choroba zawodowa	569
A. Definicja	569
a. Narażenie zawodowe	571
b. Wykaz chorób zawodowych	571

6. Wyłączenie prawa do świadczeń	577
A. Wina umyślna lub rażąco niedbalstwo	577
B. Stan nietrzeźwości, środki odurzające, substancje psychotropowe	581
C. Przeszkody formalne	583
7. Jednorazowe odszkodowanie	585
A. Dla ubezpieczonego	585
B. Dla członków rodziny	588
8. Renta z tytułu niezdolności do pracy	592
A. Prawo do renty wypadkowej	592
B. Wysokość renty wypadkowej	599
Algorytm obliczania renty	599
C. Zawieszanie i zmniejszanie renty	608
D. Zbieg prawa do świadczeń	609
9. Renta szkoleniowa	615
10. Renta rodzinna	616
11. Obowiązki płatnika składek	620
A. Obowiązki związane z wypadkami przy pracy pracowników	620
a. Zabezpieczenie miejsca zdarzenia	620
b. Skład zespołu powypadkowego	621
c. Obowiązki zespołu powypadkowego	622
d. Protokół powypadkowy	624
B. Obowiązki związane z wypadkami przy pracy innych podmiotów niż pracownicy	627
Karta wypadku	627
C. Postępowanie w sprawie stwierdzenia choroby zawodowej	630
a. Profilaktyczna ochrona zdrowia pracowników	630
b. Zgłoszenie podejrzenia choroby zawodowej	632
c. Tryb postępowania związany ze stwierdzeniem choroby zawodowej ...	638
d. Decyzja o stwierdzeniu choroby zawodowej	640
12. Przypadki, do których stosuje się przepisy ustawy z 12 czerwca 1975 r. i wcześniejsze	646
A. Czasowy zasięg zastosowania ustawy wypadkowej do chorób zawodowych	648
Świadczenia dla członków rodziny z tytułu chorób zawodowych w świetle art. 49a u.w.p.ch.z.	649
B. Wypadki w drodze do pracy lub z pracy zaistniałe do 31 grudnia 2002 r.	652
Definicja wypadku w drodze do/z pracy	652
13. Postępowanie w sprawach świadczeń	655

Rozdział X

Świadczenia i zasiłki przedemerytalne	658
1. Przejęcie wypłaty świadczeń i zasiłków przedemerytalnych przez ZUS	658
2. Wymagane warunki do przyznania świadczenia przedemerytalnego	659

A. Okres pobierania zasiłku dla bezrobotnych	660
B. Posiadanie statusu osoby bezrobotnej	665
C. Nieodrzućenie propozycji odpowiedniego zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej	667
D. Złożenie wniosku w określonym terminie	668
E. Warunki do świadczenia przedemerytalnego wynikające z art. 2 ust. 1 ustawy o świadczeniach przedemerytalnych	669
a. Likwidacja lub niewypłacalność pracodawcy	669
b. Prawo do świadczenia przedemerytalnego dla osób prowadzących pozarolniczą działalność	674
c. Prawo do świadczenia przedemerytalnego dla osób, które utraciły prawo do renty	675
d. Prawo do świadczenia przedemerytalnego dla osób zatrudnionych w zakładach produkujących, lub które zaprzestały produkcji wyrobów zawierających azbest	677
e. Prawo do świadczenia pielęgnacyjnego dla pracowników stoczni	678
f. Prawo do świadczenia przedemerytalnego dla osób, które utraciły prawo do świadczeń opiekuńczych	679
F. Okres uprawniający do emerytury	680
3. Wysokość świadczeń i zasiłków przedemerytalnych	682
4. Ustanie prawa do świadczenia i zasiłku przedemerytalnego, zawieszenie prawa do tego świadczenia oraz zbieg prawa do świadczenia z rentą rodzinną	684
A. Ustanie prawa do świadczenia przedemerytalnego i zasiłku przedemerytalnego	684
a. Wniosek osoby uprawnionej	684
b. Nabycie prawa do emerytury	684
c. Osiągnięcie wieku emerytalnego	685
d. Nabycie nieruchomości rolnej	685
e. Śmierć osoby uprawnionej	685
B. Zawieszenie prawa do świadczenia i zasiłku przedemerytalnego związane z nabyciem prawa do świadczenia o charakterze rentowym	686
a. Nabycie prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy lub renty inwalidzkiej	686
b. Podjęcie wypłaty renty strukturalnej i świadczenia o charakterze rentowym z instytucji zagranicznej	687
C. Zasady wstrzymania wypłaty świadczenia i zasiłku przedemerytalnego	687
D. Prawa nabyte (dotyczące ubezpieczonych, którzy przed dniem 1 października 2017 r. nabyli prawo do świadczenia przedemerytalnego)	688
5. Zbieg prawa do świadczenia i zasiłku przedemerytalnego z prawem do renty rodzinnej	689
6. Zasady wstrzymania wypłaty świadczenia i zasiłku przedemerytalnego wynikające z ustawy o emeryturach i rentach z FUS	690

7. Zawieszanie lub zmniejszanie wysokości świadczeń (zasiłków) przedemerytalnych	690
A. Zasady ogólne	690
B. Kwoty przychodu	692
a. Dopuszczalna kwota przychodu	693
b. Graniczna kwota przychodu	693
C. Skutki osiągnięcia przychodu w trakcie trwania roku rozliczeniowego	693
a. Zawieszanie świadczeń w trakcie roku rozliczeniowego	694
b. Zmniejszenie wysokości świadczeń w trakcie roku kalendarzowego	695
D. Rozliczenie świadczeń (zasiłków) przedemerytalnych po zakończeniu roku rozliczeniowego	696
a. Roczne rozliczenie przychodu	697
b. Miesięczne rozliczenie świadczeń	699
c. Rozliczenie przed upływem roku rozliczeniowego	701
d. Obowiązki osoby uprawnionej do świadczenia lub zasiłku przedemerytalnego oraz płatnika składek	702
8. Postępowanie o świadczenie przedemerytalne	704
A. Postępowanie na wniosek	704
B. Termin złożenia wniosku	704
C. Dokumenty niezbędne przy ubieganiu się o świadczenie przedemerytalne	705
a. Dokumenty, które muszą złożyć wszyscy wnioskodawcy	705
b. Dokumenty dotyczące indywidualnych uprawnień	707
c. Decyzja	708
d. Obowiązki płatników składek	709
D. Nienależnie pobrane świadczenia oraz świadczenia niezrealizowane	709

Rozdział XI

Nauczycielskie świadczenie kompensacyjne	711
1. Komu przysługuje nauczycielskie świadczenie kompensacyjne	711
2. Warunki wymagane do przyznania nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego	713
A. Wymagany wiek	715
B. Wymagany staż	717
C. Rozwiązanie stosunku pracy	718
3. Wysokość nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego	722
4. Powstanie, ustanie i zawieszenie prawa do nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego	723
A. Powstanie prawa do nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego	723
B. Ustanie prawa do nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego	724
C. Zawieszenie prawa do nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego ...	724
5. Niezrealizowane świadczenia	726

Aneks

Formularze ZUS	727
1. Formularz ZUS EMP. Wniosek o emeryturę	728
2. Formularz ZUS EPOM. Wniosek o emeryturę pomostową	734
3. Formularz ZUS ERP-6. Informacja o okresach składkowych i nieskładkowych	738
4. Formularz ZUS ERPO. Wniosek o ponowne obliczenie świadczenia emerytalno-rentowego	740
5. Formularz ZUS ERN. Wniosek o rentę z tytułu niezdolności do pracy	742
6. Formularz ZUS ERR. Wniosek o rentę rodzinną	747

WYKAZ SKRÓTÓW

1. Źródła prawa

k.c.	– ustawa z 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 2018 r. poz. 1025 ze zm.)
KN	– ustawa z 26.01.1982 r. – Karta Nauczyciela (Dz.U. z 2018 r. poz. 967 ze zm.)
k.p.	– ustawa z 26.06.1974 r. – Kodeks pracy (Dz.U. z 2018 r. poz. 917 ze zm.)
k.p.c.	– ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2018 r. poz. 1360 ze zm.)
k.r.o.	– ustawa z 25.02.1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. z 2017 r. poz. 682 ze zm.)
rozporządzenie w sprawie postępowania	– rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 11.10.2011 r. w sprawie postępowania o świadczenia emerytalno-rentowe (Dz.U. Nr 237, poz. 1412)
rozporządzenie z 7.02.1983 r.	– rozporządzenie Rady Ministrów z 7.02.1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm.)
u.e.pom.	– ustawa z 19.12.2008 r. o emeryturach pomostowych (Dz.U. z 2018 r. poz. 1924)
u.e.r.	– ustawa z 17.12.1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. z 2018 r. poz. 1270 ze zm.)
u.n.s.k.	– ustawa z 22.05.2009 r. o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych (Dz.U. z 2018 r. poz. 128)
u.p.p.k.	– ustawa z 4.10.2018 r. o pracowniczych planach kapitałowych (Dz.U. poz. 2215)
u.p.z.i.r.p.	– ustawa z 20.04.2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz.U. z 2018 r. poz. 1265 ze zm.)
ustawa wiekowa	– ustawa z 16.11.2016 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2017 r. poz. 38 ze zm.)
u.s.u.s.	– ustawa z 13.10.1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. z 2019 r. poz. 300 ze zm.)
u.ś.p.ch.m.	– ustawa z 25.06.1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (Dz.U. z 2019 r. poz. 645)
u.w.p.ch.z./ustawa wypadkowa	– ustawa z 30.10.2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (Dz.U. z 2018 r. poz. 1376 ze zm.)

2. Organy orzekające

NSA	– Naczelny Sąd Administracyjny
S.Apel.	– Sąd Apelacyjny
SN	– Sąd Najwyższy
TK	– Trybunał Konstytucyjny

3. Publikatory

Dz.U.	– Dziennik Ustaw
M.P.	– Monitor Polski
OSNC	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Cywilna
OSNP	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych
OSP	– Orzecznictwo Sądów Powszechnych
OTK-A	– Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego – seria A
PiZS	– Praca i Zabezpieczenie Społeczne

4. Inne

art.	– artykuł
FUS	– Fundusz Ubezpieczeń Społecznych
GUS	– Główny Urząd Statystyczny
lit.	– litera
m.in.	– między innymi
niepubl.	– niepublikowany
pkt	– punkt
PIP	– Państwowa Inspekcja Pracy
por.	– porównaj
PPK	– pracownicze plany kapitałowe
UE	– Unia Europejska
ust.	– ustęp
uw.	– uwaga (i)
wyd.	– wydanie
w zw.	– w związku
ze zm.	– ze zmianami
zob.	– zobacz
ZUS	– Zakład Ubezpieczeń Społecznych

Rozdział I

PRAWO DO EMERYTUR USTALANYCH NA DOTYCHCZASOWYCH ZASADACH

§ Ustawa z 11.05.2012 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 637); ustawa z 16.11.2016 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2017 r. poz. 38).

W aktualnym systemie emerytalnym funkcjonują zasadniczo dwa rodzaje emerytur, określane jako **ustalane według dotychczasowych (starych) i nowych (zreformowanych) zasad**, przy czym o uprawnieniach do emerytury z uwzględnieniem tego podziału decyduje w zasadzie data urodzenia ubezpieczonego i płeć.

Osoby urodzone przed dniem 1.01.1949 r. nabywają prawo do emerytury ustalonej według dotychczasowych zasad, co oznacza, że prawo do emerytury uzależnione jest od:

- ukończenia wieku emerytalnego oraz
- udowodnienia wymaganego stażu pracy.

Osoby urodzone po dniu 31.12.1948 r., nabywają prawo do emerytury na nowych (zreformowanych) zasadach. Przy ustalaniu prawa do tej emerytury nie jest wymagane udowodnienie określonego stażu pracy, natomiast osoba ubiegająca się o tę emeryturę, musi:

- osiągnąć powszechny wiek emerytalny i
- podlegać (przez jakikolwiek okres) ubezpieczeniu społecznemu lub emerytalnemu.

W odniesieniu do niektórych **osób urodzonych między 1.01.1949 r. a 31.12.1968 r. ustawodawca przewidział szczególne rozwiązania**, umożliwiające im nabycie prawa do emerytury na zasadach przewidzianych dla ubezpieczonych urodzonych przed dniem 1.01.1949 r.

! Emerytury powszechne są przyznawane nie wcześniej niż od dnia osiągnięcia tzw. powszechnego wieku emerytalnego.

Z dniem 1.01.2013 r. weszła w życie ustawa z 11.05.2012 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 637); dalej: ustawa zmieniająca/ustawa wiekowa. Ustawą tą wprowadzono przede wszystkim wydłużony wiek emerytalny, który docelowo – zarówno dla kobiet, jak i dla mężczyzn – ma wynosić 67 lat.

Natomiast ustawą z 16.11.2016 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2017 r. poz. 38) **przywrócony został tzw. obniżony wiek emerytalny, wynoszący 60 lat dla kobiet i 65 lat dla mężczyzn**. Dla osób urodzonych przed 1949 r., które uprawnienia emerytalne nabywały w takim właśnie wieku (z wyłączeniem mężczyzn urodzonych w 1948 r.), zmiana ta nie miała znaczenia, bowiem osoby te już dawno osiągnęły ten wiek.

1. Prawo do emerytury dla ubezpieczonych urodzonych przed dniem 1 stycznia 1949 r.

§ Art. 6, 7, 10, 10a, 27, 27a, 28 u.e.r.

A. Emerytura powszechna

Ubezpieczeni urodzeni przed dniem 1.01.1949 r. mogą przejść na emeryturę, jeżeli:

- osiągnęli wymagany powszechny wiek emerytalny i
- udowodnili okresy składkowe i nieskładkowe, w wymiarze wskazanym w art. 27 u.e.r.

Osoby, do których adresowana jest ta emerytura, już dawno osiągnęły wymagany wiek emerytalny, choć niektórzy z tej grupy ubezpieczonych nieprzerwanie pracują i do dziś nie wystąpili jeszcze z wnioskiem o emeryturę. Możliwe jest także, że o omawianą emeryturę nie wystąpiły osoby urodzone przed 1949 r., a uprawnione do emerytury wcześniejszej. Jeśli pracowały po przyznaniu emerytury wcześniejszej co najmniej przez 30 miesięcy, zgłoszenie wniosku o emeryturę powszechną spowoduje, że będą otrzymywały wyższe świadczenie.

Za ubezpieczonego w rozumieniu ustawy emerytalnej uważa się osobę podlegającą ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym, określonym w przepisach ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, a także osobę, która przed dniem wejścia w życie ustawy emerytalnej, tj. przed dniem 1.01.1999 r. podlegała ubezpieczeniu społecznemu lub zaopatrzeniu emerytalnemu, z wyłączeniem ubezpieczenia społecznego rolników.

Osoba ubiegająca się o tę emeryturę nie musi więc podlegać ubezpieczeniom społecznym w dniu składania wniosku o świadczenie, nie ma też ograniczenia co do okresu, w jakim ostatnio musiała podlegać tym ubezpieczeniom.

Emerytura ta przysługuje niezależnie od ostatniego tytułu ubezpieczenia oraz od okresu, jaki upłynął od jego ustania.

W dniu 11 marca 2019 r. wniosek o emeryturę zgłosił ubezpieczony, urodzony 23 grudnia 1948 r. Na przestrzeni życia udowodnił 40 lat, 3 miesiące i 10 dni okresów składkowych oraz 2 miesiące i 3 dni okresów nieskładkowych. Ubezpieczony spełnił warunki do emerytury przewidzianej w art. 27 u.e.r. Realizując wniosek zainteresowanego, ZUS wydał decyzję o przyznaniu emerytury od dnia 1 marca 2019 r., tj. od miesiąca, w którym został zgłoszony wniosek. Zainteresowany rozwiązał stosunek pracy z dniem 28 lutego 2018 r., a zatem od 1 marca 2019 r. ZUS również podjął wypłatę emerytury.

Kobietom urodzonym przed dniem 1.01.1949 r. emerytura przewidziana w art. 27 u.e.r. przysługuje po osiągnięciu wieku emerytalnego, wynoszącego **60 lat** oraz udowodnieniu okresów składkowych i nieskładkowych w wymiarze wynoszącym co najmniej 20 lat. **Mężczyznom** urodzonym przed dniem 1.01.1949 r. emerytura powszechna przysługuje, jeśli ukończyli powszechny wiek emerytalny, wynoszący **65 lat** oraz udowodnili staż pracy wynoszący 25 lat okresów składkowych i nieskładkowych.

Przy ustalaniu wymaganego stażu emerytalnego uwzględnia się okresy prowadzenia gospodarstwa rolnego lub pracy w tym gospodarstwie (art. 10 ust. 1 u.e.r.) oraz okres pobierania renty z tytułu niezdolności do pracy (art. 10a u.e.r.), oczywiście o ile udowodnione okresy składkowe i nieskładkowe są zbyt krótkie do nabycia uprawnień emerytalnych na podstawie omawianego przepisu.

B. Emerytura przy skróconym stażu emerytalnym

Ubezpieczonym urodzonym przed dniem 1.01.1949 r., którzy nie udowodnili stażu pracy wymaganego do przyznania tzw. emerytury powszechnej, tj. co najmniej 20 lat składkowych i nieskładkowych kobieta oraz 25 lat – mężczyzna, przysługuje emerytura, jeśli udowodnią krótszy okres, wskazany w art. 28 u.e.r.

Warunkiem przyznania omawianej emerytury jest udowodnienie okresów składkowych i nieskładkowych w wymiarze wynoszącym co najmniej 15 lat – w przypadku kobiet i 20 lat – w przypadku mężczyzn.

Emerytura ta przysługuje ubezpieczonym, którzy ukończyli wiek emerytalny, wymagany do przyznania emerytury powszechnej, tj. 60 lat kobiety i 65 lat mężczyźni.

Przy ustalaniu, czy został spełniony warunek posiadania 15- lub 20-letniego okresu składkowego i nieskładkowego, uwzględnia się także okresy prowadzenia gospodar-

Ewa Dziubińska-Lechnio – absolwentka Wydziału Dziennikarstwa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego; od 1976 r. zajmuje się zawodowo problematyką ubezpieczeń społecznych, a zwłaszcza zagadnieniami świadczeń emerytalno-rentowych; współautorka kilku publikacji książkowych i autorka wielu artykułów poświęconych tej tematyce.

Eliza Skowrońska – ukończyła studia na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego oraz Podyplomowe Studium dla Pracowników Służb Pracowniczych i Socjalnych na Wydziale Dziennikarstwa i Nauk Politycznych UW; od ponad 35 lat zajmuje się problematyką ubezpieczeń społecznych, w szczególności w zakresie emerytur i rent; współautorka (wraz z Ewą Dziubińską-Lechnio) kilku pozycji książkowych oraz ekspertyz dotyczących polskiego prawa ubezpieczeniowego w kontekście uregulowań unijnych; autorka artykułów prezentujących tematykę emerytur i rent z uwzględnieniem jej praktycznego aspektu.

Publikacja stanowi kompendium wiedzy w zakresie systemu ubezpieczeń emerytalno-rentowych w Polsce. Kompleksowo omówiono w niej warunki wymagane do przyznania emerytury lub renty, w tym:

- renty wypadkowej i z tytułu choroby zawodowej,
- świadczenia przedemerytalnego,
- emerytury pomostowej,
- nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego.

Przedstawiono także zasady ustalania wysokości tych świadczeń oraz możliwości ich przeliczenia. Zrozumienie tego ułatwią czytelnikom liczne przykłady zamieszczone w tekście.

Szczególną uwagę autorki poświęcili postępowaniu o przyznanie świadczenia. Przybliżają wszystkie okoliczności związane z ubieganiem się o nie, począwszy od dokładnej prezentacji wniosków oraz sposobu prawidłowego ich wypełnienia (i jego znaczenia dla sprawniejszego przyznania świadczenia), poprzez informacje na temat daty zgłoszenia wniosku, aż po wydanie decyzji przez ZUS i zasady wypłaty świadczeń.

Książka jest przeznaczona dla pracowników obsługujących sprawy kadrowe, w szczególności przygotowujących wnioski o świadczenia z ZUS i wystawiających wymagane zaświadczenia, oraz prawników zajmujących się sprawami z zakresu ubezpieczeń społecznych. Będzie też praktycznym źródłem informacji dla wszystkich osób zainteresowanych przysługującymi im potencjalnie świadczeniami.

9 788381 607230 W01P01

ISBN 978-83-8160-723-0

9 788381 607230

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA 801 04 45 45, FAX 22 535 80 01

ZAMOWIENIA@WOLTERSKLWUER.PL

WWW.PROFINFO.PL